Valiokunnan mietintö StVM 23/2018 vp─ HE 236/2018 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi (HE 236/2018 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Eduskunta-aloite

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:
- Lakialoite LA 2/2018 vp Kaj Turunen sin ym. Lakialoite laiksi työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n muuttamisesta

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- vanhempi hallitussihteeri Timo Meling, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- etuuspäällikkö Anna Mäki-Jokela, Kansaneläkelaitos
- asiantuntija Mikko Räsänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- sosiaaliasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- työmarkkina-asioiden päällikkö Harri Hellstén, Suomen Yrittäjät ry
- lakimies Samppa Koskela, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- toiminnanjohtaja Niina Jussila, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:
- Akava ry
- Työttömyysvakuutusrahasto

Valmis
5.0

Valiokunnan mietintö StVM 23/2018 vp

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia.

Esityksen tavoitteena on parantaa yrityksessä työskentelevän niin kutsutun ei omistavan perheenjäsenen oikeutta ansiopäivärahaan ja näin vähentää työllistymiseen ja työttömäksi jäämiseen liittyviä taloudellisia riskejä perheyrityksessä työskenneltäessä. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan, että yrityksessä työskentelevän ns. ei omistavan perheenjäsenen asema työttömyysturvajärjestelmässä muutettaisiin palkansaajaksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2019.

Lakialoite

LA 2/2018 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan, että työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n yrittäjämääritelmästä poistetaan yrittäjän perheenjäsenet, jotka eivät itse omista yrityksestä mitään.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan, että yrityksessä työskentelevät niin sanotut ei-omistavat perheenjäsenet ovat jatkossa työttömyysturvajärjestelmässä yrittäjien sijaan palkansaajia. Yrittäjän ei-omistavalla perheenjäsenellä tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole itsellään omistusosuutta, äänivaltaa tai muuta määräysvaltaa perheen yrityksessä. Nykyisin yrittäjän ei-omistavat perheenjäsenet katsotaan työttömyysturvajärjestelmässä yrittäjiksi, vaikka heitä pidetään muussa sosiaalivakuutus- ja työlainsäädännössä palkansaajina.

Esityksen tavoitteena on parantaa yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen oikeutta peruspäivärahaan ja ansiopäivärahaan. Lisäksi tavoitteena on vähentää tilanteita, joissa ansiopäivärahaoikeus menetetään siksi, että ei-omistava perheenjäsen on virheellisesti ollut palkansaajakassan jäsenenä, vaikka työskenteleekin työttömyysturvalain tarkoittamalla tavalla yrittäjänä.

Valiokunta kannattaa esityksen tavoitteita ja pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina. Muutoksen jälkeen yrittäjän ei-omistavalle perheenjäsenelle syntyy oikeus perus- tai ansiopäivärahaan palkansaajaa koskevien työvoimapoliittisten edellytysten perusteella. Palkansaajan työvoimapoliittiset edellytykset ovat lievemmät kuin yrittäjien työvoimapoliittiset edellytykset, jotka esityksen mukaisen muutoksen jälkeenkin koskevat yrittäjiä ja esimerkiksi niitä yrittäjien perheenjäseniä, joilla on omistusosuus yrityksessä.

Muutoksen johdosta yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen, jonka työsuhde perheen yrityksessä päättyy määräaikaisuuden tai työsuhteen irtisanomisen tai purkamisen vuoksi, oikeus työttö-

myyspäivärahaan ratkeaa selvittämällä työllistymisen päättymisen syy samoilla kriteereillä kuin muidenkin palkansaajien kohdalla. Yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen näkökulmasta merkittävä parannus on myös se, että hän voi työskennellä yrityksessä osa-aikaisesti ja saada soviteltua päivärahaa. Lisäksi yrittäjän ei-omistava perheenjäsen voi saada lomautuksen ajalta työttömyyspäivärahaa. Yrittäjän ei-omistavalle perheenjäsenelle voi syntyä myös oikeus työttömyyspäivärahan lisäpäiviin.

Ehdotuksen mukaan yrittäjän ei-omistavat perheenjäsenet eivät kuitenkaan täysin rinnastu palkansaajiin, koska yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen työssäoloehdon pituudeksi ehdotetaan 52 viikkoa (12 kk), mikä poikkeaa muiden palkansaajien 26 viikon (6 kk) työssäoloehdosta. Lisäksi yrittäjän ei omistavan perheenjäsenen päivärahaoikeuden syntyminen edellyttää, että hänellä ei ole ollut omistusosuutta yrityksessä vähintään 12 kuukauteen.

Valiokunta toteaa, että uuden työssäoloehdon luominen nykyisen palkansaajan työssäoloehdon ja yrittäjän työssäoloehdon rinnalle sinänsä monimutkaistaa lainsäädäntöä ja sen toimeenpanoa sekä heikentää järjestelmän ymmärrettävyyttä etuudensaajien näkökulmasta. Valiokunta huomauttaa, että työttömyysturvan kehittämisessä on tavoitteena ollut yksinkertaistaa ja selkeyttää järjestelmää. Valiokunta kuitenkin katsoo, että pidempää työssäoloehtoa voidaan pitää perusteltuna, koska yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen mahdollisuudet vaikuttaa esimerkiksi työn ajoittumiseen ja tehdyn työn määrään voivat olla paremmat kuin muussa palkansaajatyössä. Esityksen perusteluiden mukaan pidempi työssäoloehto ja sen rinnalla vaadittu omistamaton aika myös lieventävät esitykseen sisältyviä riskejä yritystoiminnan kustannusten ja riskin siirtämisestä työttömyysturvajärjestelmän kannettavaksi.

Yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen 52 viikon työssäoloehtoa ei voi yhdistää palkansaajan 26 viikon työssäoloehtoon tai yrittäjän 15 kuukauden työssäoloehtoon. Tämän vuoksi yrittäjäkassassa itsensä vakuuttaneet yrittäjän ei-omistavat perheenjäsenet eivät myöskään lain voimaantulovaiheessa voi hyödyntää yrittäjänä kerryttämäänsä työssäoloehtoa, vaan heidän tulee kerryttää 52 viikon työssäoloehto palkansaajakassassa. Ratkaisua perusteellaan esityksessä toimeenpanon ja järjestelmän selkeydellä ja yksinkertaisuudella. Lisäksi ratkaisun johdosta ei-omistava perheenjäsen on työssäoloehdon täyttämisen osalta samassa asemassa kuin esimerkiksi yritystoiminnan päättävä henkilö, joka siirtyy palkansaajaksi ja palkansaajakassan jäseneksi.

Valiokunta painottaa, että kokonaisuutena katsottuna esitys parantaa yrittäjän ei-omistavan perheenjäsenen asemaa työttömyysturvajärjestelmässä nykyisestä, koska ehdotettu 12 kuukauden työssäoloehto on lyhyempi kuin yrittäjän 15 kuukauden työssäoloehto ja perheenjäseneen sovellettavat palkansaajan työvoimapoliittiset edellytykset ovat lievemmät kuin yrittäjäasemassa olevien. Valiokunta pitää tärkeänä, että ehdotettujen muutosten vaikutuksia yrittäjien ei-omistavien perheenjäsenten työttömyysturvaan seurataan. Valiokunta myös korostaa edelleen työttömyysturvajärjestelmän selkeyttämisen tarvetta. Lisäksi tulee jatkaa kehittämistyötä palkansaajina ja yrittäjinä samanaikaisesti työskentelevien työttömyysturvan kehittämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriössä on jo selvitetty niin sanottua yhdistelmävakuutusta, jossa työssäoloehtoa kerrytettäessä voitaisiin yhdistää palkkatyötä ja yritystoimintaa (STM012:00/2018).

Valiokunnan mietintö StVM 23/2018 vp

Lakialoite

Valiokunta on hyväksynyt esityksen mukaisena työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n muuttamisen niin, että yrittäjäksi ei enää katsottaisi yrittäjän perheenjäsentä, joka ei omista yrityksestä mitään. Näin lakialoitteessa ehdotettu sääntelytarve on poistunut ja lakialoite LA 2/2018 vp ehdotetaan hylättäväksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 236/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Eduskunta hylkää lakialoitteeseen LA 2/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 11.12.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Kristiina Salonen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen